

POSTUPOVNA JAMSTVA ZA DJECU U KRIVIČNOM POSTUPKU REPUBLIKE SRPSKE IZMEĐU DOMAĆEG NORMATIVNOG OKVIRA I STANDARDA DIREKTIVE (EU) 2016/800

Filip Novaković

Magistar prava, doktorand na Pravnom fakultetu Univerziteta u Zenici. Dopisni član Bosansko-hercegovačko-američke Akademije umjetnosti i nauka. E-mail: filipnovakovic.iur@gmail.com;
ORDIC iD: <https://orcid.org/0000-0001-9979-5824>.

Sažetak: Ovaj rad ispituje stepen usklađenosti postupovnih jamstava za djecu u krivičnom postupku Republike Srpske sa standardima utvrđenim Direktivom (EU) 2016/800 o postupovnim jamstvima za djecu koja su osumnjičeni ili optuženi u kaznenim postupcima. Polazeći od činjenice da djeca predstavljaju posebno ranjivu kategoriju učesnika u krivičnom postupku, rad analizira da li domaći normativni okvir osigurava stvarnu i djelotvornu procesnu zaštitu prilagođenu njihovoj dobi, zrelosti i posebnim potrebama. Analiza je zasnovana na normativno-dogmatskom pristupu i obuhvata poseban Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Republike Srpske, uz supsidijarnu primjenu Zakona o krivičnom postupku Republike Srpske. Kao referentni standard korištena je Direktiva (EU) 2016/800, posmatrana u svjetlu Evropske konvencije o ljudskim pravima i prakse Evropskog suda za ljudska prava. Rezultati istraživanja pokazuju da je domaći pravni okvir u znatnoj mjeri usklađen sa evropskim standardima, posebno u pogledu prava na branioca i osnovnih ograničenja lišenja slobode djece. Međutim, uočeni su i značajni normativni nedostaci, naročito u vezi s individualnom procjenom djeteta, pravom na informisanje na način prilagođen djetetu, te sveobuhvatnom zaštitom privatnosti i identiteta. Rad zaključuje da su potrebne ciljne normativne dorade kako bi se osigurala potpuna i dosljedna primjena postupovnih jamstava u skladu sa Direktivom (EU) 2016/800.

Ključne riječi: djeca u krivičnom postupku, postupovna jamstva, Direktiva (EU) 2016/800, maloljetničko pravosuđe, Republika Srpska.

1. UVOD

Djeca (i maloljetnici) koja se pojavljuju kao osumnjičeni ili optuženi u krivičnom postupku predstavljaju posebno ranjivu kategoriju učesnika u krivičnoprocesnim odnosima, čija procesna pozicija zahtijeva pojačanu pravnu zaštitu. Razlozi za takav pristup ne proizlaze isključivo iz njihove biološke i psihološke nezrelosti, već i iz dugoročnih posljedica koje krivični postupak može imati po njihov razvoj, socijalnu integraciju i budući životni put. Savremeno krivično procesno pravo stoga polazi od pretpostavke da formalna jednakost procesnih prava djece (i maloljetnika) i odraslih nije dovoljna za ostvarivanje stvarne pravičnosti postupka, te da je nužno uvesti posebna, prilagođena postupovna jamstva.

Na međunarodnom i evropskom nivou, potreba za dodatnom zaštitom djece u krivičnom postupku jasno je prepoznata kroz Konvenciju Ujedinjenih nacija o pravima djeteta, praksu Evropskog suda za ljudska prava, kao i kroz razvoj sekundarnog prava Evropske unije. U tom kontekstu, Direktiva (EU) 2016/800 o postupovnim jamstvima za djecu koja su osumnjičeni ili optuženi u kaznenim postupcima predstavlja ključni normativni instrument kojim se uspostavljaju minimalni standardi procesne zaštite djece, s ciljem osiguranja njihovog prava na pošteno suđenje, razumijevanje postupka i učinkovito učešće u krivičnom procesu. Iako Direktiva (EU) 2016/800 nema neposrednu pravnu primjenjivost u pravnom poretku Bosne i Hercegovine, njeni standardi imaju značajnu referentnu vrijednost. Kao dio šireg evropskog krivičnoprocesnog *acquis*-a, Direktiva predstavlja konkretizaciju zahtjeva koji proizlaze iz člana 6. Evropske konvencije o ljudskim pravima, ali i iz opštih načela zaštite najboljeg interesa djeteta. U tom smislu, ona se može koristiti kao relevantno mjerilo za ocjenu domaćih zakonodavnih rješenja, posebno u kontekstu postupnog usklađivanja pravnog sistema Bosne i Hercegovine sa evropskim standardima.

Krivičnoprocesni sistem Republike Srpske karakteriše postojanje posebnog Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku („Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 13/2010, 61/2013 i 68/2020 – u daljem tekstu: ZPDMKP RS), koji uspostavlja *lex specialis* u odnosu na opšti Zakon o krivičnom postupku Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 53/2012, 91/2017, 66/2018 i 15/2021 – u daljem tekstu: ZKP RS). Takvo normativno rješenje omogućava diferencirani pristup djeci (i maloljetnicima) u sukobu sa zakonom, uz istovremenu supsidijarnu primjenu opštih procesnih pravila kada posebnim zakonom nije drugačije propisano. Ovakva dualna struktura procesnog okvira otvara pitanje u kojoj mjeri postojeća domaća rješenja odgovaraju savremenim evropskim standardima postupovne zaštite djece.

Cilj ovog rada jeste da se, kroz normativno-dogmatsku analizu, ispita stepen usklađenosti postupovnih jamstava za djecu u krivičnom postupku Republike Srpske sa standardima utvrđenim Direktivom (EU) 2016/800. Analiza je usmjerena na ključna procesna prava djece, uključujući pravo na informisanje, pravo na branioca i pravnu pomoć, individualnu procjenu djeteta, ograničavanje lišenja slobode, kao i zaštitu privatnosti i dostojanstva djeteta tokom krivičnog postupka. Metodološki, rad se svjesno ograničava na analizu jednog procesnog sistema – Republike Srpske. Takav pristup omogućava dublju i precizniju normativnu evaluaciju, izbjegavajući opasnost površne komparacije više različitih krivičnoprocesnih okvira unutar Bosne i Hercegovine. Istovremeno, ovakav sistemski pristup ostavlja prostor za buduća komparativna istraživanja i postupnu analizu drugih procesnih sistema u Bosni i Hercegovini, u odnosu na iste evropske standarde. Rad je strukturiran tako da se, nakon prikaza domaćeg normativnog okvira i osnovnih postavki Direktive (EU) 2016/800, izvrši detaljna analiza usklađenosti pojedinačnih postupovnih jamstava, uz jasno razlikovanje između potpune, djelimične i nedostatne normativne usklađenosti. U cilju preglednosti i sistematizacije nalaza, u radu je uključena i sažeta tabela usklađenosti, koja predstavlja sintetički prikaz ključnih rezultata provedene analize.

2. NORMATIVNI OKVIR KRIVIČNOG POSTUPKA PREMA DJECI I MALOLJETNICIMA U REPUBLICI SRPSKOJ

2.1. Posebni zakon kao *lex specialis* u postupcima prema djeci i maloljetnicima

Krivičnoprocesni okvir Republike Srpske u odnosu na djecu i maloljetnike u sukobu sa zakonom zasniva se na postojanju posebnog zakonodavnog akta – Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku. Ovim zakonom uspostavljen je poseban sistem maloljetničkog pravosuđa, koji se normativno i funkcionalno razlikuje od opšteg krivičnog postupka koji se primjenjuje prema punoljetnim učiniocima krivičnih djela (Simović & Simović, 2018, str. 385-386). Takav pristup odražava savremeno shvatanje da djeca, zbog svoje dobi i stepena psihosocijalnog razvoja, zahtijevaju drugačiji procesni tretman i dodatna jamstva zaštite.

Posebni zakon polazi od načela najboljeg interesa djeteta, koje prožima sve faze postupka prema maloljetnicima (član 1. ZPDMKP RS). Krivični postupak se ne posmatra isključivo kao mehanizam utvrđivanja krivične odgovornosti, već i kao instrument koji treba da doprinese rehabilitaciji, resocijalizaciji i reintegraciji djeteta u društvo (član 1. ZPDMKP RS). U tom smislu, zakon naglašava vaspitnu i preventivnu funkciju krivičnog postupka, dajući prednost mjerama koje izbjegavaju formalno vođenje krivičnog postupka, kad god je to moguće i opravdano. Normativni sadržaj Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima obuhvata širok spektar procesnih pitanja: definisanje pojma djeteta i maloljetnika, posebna prava maloljetnika u postupku, organizaciju nadležnih organa, ulogu sudija i tužilaca za maloljetnike, kao i uključivanje stručnih savjetnika i organa starateljstva. Posebna pažnja posvećena je minimalnim procesnim pravima maloljetnika, koja se moraju poštovati u svim fazama postupka, bez obzira na njegov ishod (član 5. ZPDMKP RS).

Značaj posebnog zakona ogleda se i u njegovom institucionalnom aspektu. Uspostavljanje odjeljenja i vijeća za maloljetnike, kao i zahtjev za posebnim znanjima i afinitetom sudija i tužilaca koji postupaju u ovim predmetima, ukazuje na nastojanje zakonodavca da osigura specijalizovan i profesionalan pristup djeci u krivičnom postupku. Time se nastoji umanjiti rizik sekundarne viktimizacije djeteta i osigurati da krivični postupak ne proizvede štetne posljedice koje bi nadmašile svrhu krivičnog gonjenja.

2.2. Supsidijarna primjena Zakona o krivičnom postupku Republike Srpske

Iako Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima predstavlja *lex specialis*, on ne funkcioniše kao potpuno autonoman procesni kodeks. Naprotiv, zakon izričito predviđa supsidijarnu primjenu opštih odredaba Zakona o krivičnom postupku Republike Srpske u svim pitanjima koja nisu posebno uređena posebnim zakonom (član 11. ZPDMKP RS). Time se uspostavlja normativna veza između posebnog i opšteg procesnog okvira, koja je od ključnog značaja za razumijevanje stvarnog obima postupovnih jamstava dostupnih djeci u krivičnom postupku.

Supsidijarna primjena ZKP-a RS ima dvostruku funkciju. S jedne strane, ona osigurava potpunost procesnog uređenja, sprečavajući nastanak pravnih praznina u postupcima prema maloljetnicima. S druge strane, ona omogućava da se opšta procesna načela – poput prava na odbranu, pretpostavka nevinosti i načelo *in dubio pro reo*, zabrane iznuđivanja priznanja, prava na pravično suđenje, *ne bi in idem* i prava na djelotvoran pravni lijek – primjenjuju i u postupcima prema djeci i maloljetnicima, uz nužnu prilagodbu njihovom uzrastu i stepenu zrelosti.

Međutim, supsidijarna primjena opšteg procesnog zakonodavstva nosi i određene izazove. Odredbe ZKP-a RS prvenstveno su koncipirane za postupke prema odraslim osobama, te ne sadrže uvijek eksplicitna rješenja prilagođena potrebama djece. U takvim situacijama, pravilna primjena zakona zavisi od sposobnosti organa postupka da opšte norme tumače u svjetlu posebnih načela maloljetničkog krivičnog pravosuđa, uključujući najbolji interes djeteta i princip proporcionalnosti. Upravo na tom normativnom presjeku između posebnog zakona i opšteg krivičnog postupka otvara se pitanje usklađenosti domaćeg zakonodavstva sa savremenim evropskim standardima. Dok poseban zakon u velikoj mjeri prepoznaje specifičnost procesne pozicije djece, oslanjanje na supsidijarnu primjenu ZKP-a RS može dovesti do situacija u kojima pojedina postupovna jamstva nisu normativno precizno razrađena ili su ostavljena širokom diskrecionom prostoru organa postupka. To pitanje postaje posebno relevantno u svjetlu Direktive (EU) 2016/800, koja insistira na jasnom, predvidivom i djetetu prilagođenom normativnom okviru.

3. POSTUPOVNA JAMSTVA ZA DJECU I MALOLJETNIKE PREMA DIREKTIVI (EU) 2016/800

3.1. Svrha i sistematika Direktive (EU) 2016/800

Direktiva (EU) 2016/800 o postupovnim jamstvima za djecu koja su osumnjičeni ili optuženi u kaznenim postupcima donesena je s ciljem uspostavljanja zajedničkih minimalnih standarda procesne zaštite djece u krivičnom postupku na nivou Evropske unije. Njena osnovna svrha jeste osigurati da djeca, kao posebno ranjiva kategorija okrivljenika, mogu razumjeti i aktivno pratiti tok krivičnog postupka, te da im se u praksi omogući stvarno ostvarivanje prava na pošteno suđenje (Radić, 2020, str. 572-573). Za razliku od ranijih direktiva iz oblasti procesnih prava okrivljenika, koje su bile usmjerene na pojedinačna prava (pravo na informisanje, pravo na branitelja, pravo na tumačenje i prevođenje), Direktiva 2016/800 ima *sistemske karakter*. Ona objedinjuje više procesnih jamstava i prilagođava ih specifičnostima dječije dobi, čime se uspostavlja koherentan normativni okvir zaštite djece u krivičnom postupku (Dragičević Prtenjača, Radić & Rizvić, 2022, str. 381-382). Sistematika Direktive odražava njen teleološki pristup. Polazeći od definicije djeteta kao osobe mlađe od 18 godina, Direktiva uređuje prava koja se primjenjuju od najranije faze postupka, uključujući policijsko postupanje, pa sve do pravomoćnog okončanja krivičnog postupka. Pri tome, Direktiva ne zadire u nacionalna rješenja o dobi krivične odgovornosti, već se fokusira isključivo na procesni položaj djeteta, ostavljajući državama članicama prostor za zadržavanje vlastitih modela maloljetničkog pravosuđa (Radić, 2020, str. 575-576). U literaturi se

ističe da Direktiva (EU) 2016/800 predstavlja kvalitativni iskorak u razvoju postupovnih jamstava za djecu, jer po prvi put sistemski povezuje pravo na pošteno suđenje sa posebnom ranjivošću djece kao procesnih subjekata, neovisno o formalnoj kvalifikaciji postupka u nacionalnom pravu (Radić, 2025, str. 9-10).

3.2. Minimalni standardi postupovne zaštite

Direktiva 2016/800 uspostavlja skup *minimalnih postupovnih jamstava*, koja države članice moraju osigurati djeci u krivičnom postupku, pri čemu im je ostavljena mogućnost da u nacionalnom zakonodavstvu predvide i viši stepen zaštite. Ovi minimalni standardi obuhvataju niz međusobno povezanih prava, koja zajedno treba da osiguraju djetetu djelotvornu procesnu zaštitu. Među ključnim pravima posebno se ističu: pravo djeteta na informisanje o pravima i optužbi na jasan i razumljiv način; pravo na obavještanje nositelja roditeljske odgovornosti; pravo na obaveznu i djelotvornu pomoć branioca; pravo na individualnu procjenu djeteta; ograničavanje lišenja slobode kao krajnje mjere; zaštita privatnosti i dostojanstva djeteta; te pravo na pratnju roditelja ili druge odgovarajuće odrasle osobe tokom postupka (Horvat, 2018, str. 581-584).

Posebnu novinu Direktive predstavlja uvođenje *individualne procjene djeteta* kao obaveznog procesnog instituta. Cilj individualne procjene jeste da se utvrde lične okolnosti djeteta, njegov stepen zrelosti, socijalno okruženje i posebne potrebe, kako bi se procesna prava mogla prilagoditi konkretnom djetetu, a ne apstraktnoj kategoriji maloljetnika. U literaturi se ističe da upravo ovaj institut predstavlja jedan od najvažnijih mehanizama za ostvarivanje stvarne, a ne formalne jednakosti u krivičnom postupku (Dragičević Prtenjača, Radić & Rizvić, 2022, str. 392-396).

3.3. Odnos Direktive prema Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima i praksi Evropskog suda za ljudska prava

Direktiva 2016/800 u velikoj mjeri predstavlja normativnu konkretizaciju standarda koji su već ranije razvijeni u okviru Evropske konvencije o ljudskim pravima i prakse Evropskog suda za ljudska prava. Posebno je značajan njen odnos prema članu 6. Evropske konvencije, koji garantuje pravo na pošteno (pravično) suđenje. Evropski sud za ljudska prava u više je navrata naglasio da se pravičnost krivičnog postupka mora ocjenjivati imajući u vidu dob, zrelost i ranjivost okrivljenika.¹ U predmetima koji se odnose na djecu, Sud insistira na tome da postupak mora biti prilagođen djetetu, kako bi ono moglo razumjeti njegov tok i posljedice. Ovi standardi su u Direktivi sistematizirani i normativno precizirani, čime je smanjen prostor za neujednačenu primjenu konvencijskih prava u praksi država članica (Horvat, 2018, str. 586-589). Direktiva se stoga može posmatrati kao instrument koji jača preventivnu funkciju konvencijskog sistema ljudskih prava, jer

¹ Vid. T. v. United Kingdom [GC], App. No. 24724/94, ECtHR 1999, §§ 86-88; V. v. United Kingdom [GC], App. No. 24888/94, ECtHR 1999, §§ 89-90; S.C. v. United Kingdom, App. No. 60958/00, ECtHR 2004, §§ 29-33; Panovits v. Cyprus, App. No. 4268/04, ECtHR 2008, § 70; Salduz v. Turkey [GC], App. No. 36391/02, ECtHR 2008, § 60; Blokhin v. Russia [GC], App. No. 47152/06, ECtHR 2016, §§ 199, 203.

unaprijed postavlja jasne zahtjeve nacionalnim zakonodavcima i organima postupka, smanjujući potrebu za naknadnom sudskom korekcijom kroz praksu Evropskog suda za ljudska prava. U tom smislu, Direktiva ne zamjenjuje prava i standarde iz Evropske konvencije, već djeluje komplementarno, dopunjujući i operacionalizirajući njene standarde u oblasti maloljetničkog krivičnog pravosuđa.

3.4. Posebnost djece u odnosu na odrasle osumnjičenike i optuženike

Osnovna pretpostavka na kojoj počiva Direktiva 2016/800 jeste shvatanje da djeca nisu „umanjeni odrasli“ u krivičnom postupku, već posebna kategorija okrivljenika čija procesna pozicija zahtijeva drugačiji normativni pristup. Razlike između djece i odraslih okrivljenika ne ogledaju se samo u dobi, već i u psihološkoj zrelosti, sposobnosti razumijevanja postupka, podložnosti pritiscima i dugoročnim posljedicama koje krivični postupak može imati po njihov razvoj (Bejatović, 2008, str. 523-524; Dragičević Prtenjača, Radić & Rizvić, 2022, str. 378-380; Jovašević & Ikanović, 2016, str. 297-298; Gurda, 2023, str. 19-22). Upravo iz tih razloga, Direktiva uvodi procesna jamstva koja nadilaze opšte standarde zaštite prava okrivljenika. Obavezna pravna pomoć, pojačana uloga roditelja ili drugih odraslih osoba, zaštita privatnosti i ograničavanje lišenja slobode predstavljaju mehanizme kojima se nastoji umanjiti negativan uticaj krivičnog postupka na dijete. Time se krivični postupak prema djeci transformira iz isključivo represivnog instrumenta u sredstvo koje treba doprinijeti njihovoj rehabilitaciji i reintegraciji u društvo (Radić, 2020, str. 572). U tom kontekstu, Direktiva 2016/800 potvrđuje zaokret od formalne procesne jednakosti prema *materijalnoj pravičnosti*, u kojoj se razlike između djece i odraslih ne posmatraju kao izuzetak, već kao osnov za normativno diferenciran pristup u krivičnom postupku.

4. ANALIZA USKLAĐENOSTI PRAVA REPUBLIKE SRPSKE SA DIREKTIVOM (EU) 2016/800

Prije razmatranja pojedinačnih postupovnih jamstava, potrebno je kratko se osvrnuti na subjektivni opseg njihove primjene. Direktiva (EU) 2016/800 polazi od procesne definicije djeteta kao svake osobe mlađe od 18 godina u trenutku kada je obaviještena da je osumnjičenik ili optuženik u krivičnom postupku, nezavisno od nacionalnih rješenja o dobi krivične odgovornosti (član 3. Direktive). Pravo Republike Srpske, kroz Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku, uređuje postupanje prema djeci i maloljetnicima na način koji u osnovi odgovara ovom standardu, obuhvatajući ista lica kao subjekte pojačane procesne zaštite (član 2. ZPDMKP RS; Jovašević & Ikanović, 2016, 288-289; Gurda, 2023, str. 101-109). U tom pogledu, domaće zakonodavstvo pokazuje potpunu usklađenost sa Direktivom u odnosu na krug lica na koja se primjenjuju posebna postupovna jamstva.

4.1. Pravo djeteta na informisanje i razumijevanje krivičnog postupka

Pravo djeteta na informisanje o pravima i optužbi predstavlja jedno od temeljnih postupovnih jamstava propisanih Direktivom (EU) 2016/800. Ovo pravo ima poseban značaj u kontekstu djece, budući da se pravičnost krivičnog postupka ne može svesti isključivo na formalno pružanje informacija, već zahtijeva da dijete te informacije *stvarno razumije* i da je u stanju pratiti tok postupka i posljedice procesnih radnji. Direktiva u tom pogledu nadilazi opšti standard prava na informisanje, poznat iz ranijih direktiva i člana 6. Evropske konvencije, insistirajući na tome da se informacije djetetu pruže na način prilagođen njegovoj dobi, zrelosti i sposobnosti razumijevanja. Informisanje se ne svodi samo na obavještanje o pravima i razlozima optužbe, već obuhvata i objašnjenje osnovnih faza postupka, uloge pojedinih organa, kao i mogućih ishoda krivičnog postupka.²

U tom smislu, član 4. Direktive (EU) 2016/800 detaljno razrađuje sadržaj prava djeteta na informisanje, zahtijevajući da se dijete, odmah po obavještanju da je osumnjičenik ili optuženik, te u najranijoj prikladnoj fazi postupka, informiše – na jednostavnom i pristupačnom jeziku – naročito o: pravu na obavještanje i pratnju nositelja roditeljske odgovornosti, pravu na pomoć branioca i pravnu pomoć, zaštiti privatnosti, pravu na individualnu procjenu, pravu na ograničenje lišenja slobode i primjenu alternativnih mjera, pravu na lično prisustvo suđenju, kao i o dostupnim pravnim lijekovima, uz obavezu da se takve informacije dokumentuju u skladu s nacionalnim pravom.

U pravu Republike Srpske, pravo djeteta na informisanje normativno je uređeno prvenstveno posebnim Zakonom o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku (član 5. ovog Zakona). Ovaj zakon propisuje obavezu da se dijete pouči o svojim pravima tokom postupka, uz naglašavanje potrebe da se postupak vodi na način koji je primjeren uzrastu i ličnosti djeteta. Time je zakonodavac jasno prepoznao potrebu diferenciranog pristupa u odnosu na opći krivični postupak. Međutim, posebni zakon ne razrađuje detaljno sadržaj i formu informacija koje se djetetu moraju pružiti u svim fazama postupka. U tom pogledu, supsidijarnu primjenu imaju odredbe Zakona o krivičnom postupku Republike Srpske, koje uređuju pravo osumnjičenog i optuženog na obavještanje o pravima i

² Vid. *exempli gratia* Direktivu 2012/13/EU Evropskog parlamenta i Vijeća od 22. maja 2012. godine o pravu na informiranje u kaznenom postupku, „Službeni list Evropske unije“, L 142/1, kao i: *Kamasinski v. Austria*, App. No. 9783/82, ECtHR 1989, § 79; *Pélissier and Sassi v. France [GC]*, App. No. 25444/94, ECtHR 1999, §§ 51, 53; *Mattoccia v. Italy*, App. No. 23969/94, ECtHR 2000, §§ 59, 65; *Penev v. Bulgaria*, App. No. 20494/04, ECtHR 2010, §§ 33, 42; *X. v. Belgium (dec)*, App. No. 7628/76, ECtHR 1977; *Collozza and Rubinat v. Italy*, App. No. 9024/80, ECtHR 1983; *Drassich v. Italy*, App. No. 25575/04, ECtHR 2007, § 34; *Giosakis v. Greece (no. 3)*, App. No. 5689/08, ECtHR 2011, § 29; *Chichlian and Ekindjian v. France*, App. No. 10959/84, ECtHR 1989, § 71; *C. v. Italy (dec.)*, App. No. 10889/84, ECtHR 1988; *Erdogan v. Turkey (dec)*, App. No. 14723/89, ECtHR 1992; *Campbell and Fell v. the United Kingdom*, Apps. Nos. 7819/77 & 7878/77, ECtHR 1984, § 96; *Vaudelle v. France*, App. No. 35683/97, ECtHR 2001, § 65.

optužbi (član 6. ZKP RS). Ove odredbe, iako formalno primjenjive i na djecu, koncipirane su prvenstveno za odrasle učesnike u postupku i ne sadrže posebne zahtjeve u pogledu prilagođavanja jezika, sadržaja i načina informisanja djeteta. U poređenju sa standardima Direktive (EU) 2016/800, može se zaključiti da pravo Republike Srpske *prepoznaje pravo djeteta na informisanje*, ali ga normativno ne razrađuje u mjeri u kojoj to zahtijeva evropski standard. Direktiva izričito insistira na tome da se informacije pruže „na jednostavan i razumljiv način“, uzimajući u obzir kognitivne sposobnosti djeteta, te da se informisanje ne ograniči na jednokratnu pouku, već da se po potrebi ponavlja tokom postupka. Ovakav zahtjev u domaćem zakonodavstvu nije eksplicitno normiran, već je prepušten procjeni organa postupka.

Poseban aspekt prava na informisanje prema Direktivi odnosi se na obavezu obavještanja nositelja roditeljske odgovornosti o pravima djeteta i toku postupka (član 5. Direktive). Domaće zakonodavstvo u Republici Srpskoj prepoznaje ulogu roditelja i organa starateljstva u postupku prema maloljetnicima (čl. 5. i 82. ZPDMKP RS), ali ne uspostavlja uvijek jasnu normativnu vezu između informisanja djeteta i informisanja roditelja ili staratelja, što može dovesti do neujednačene prakse. Stoga se može zaključiti da je pravo djeteta na informisanje u krivičnom postupku u Republici Srpskoj *djelimično usklađeno* sa standardima Direktive (EU) 2016/800. Iako postoje opšte i posebne odredbe koje omogućavaju informisanje djeteta o pravima i optužbi, nedostaje preciznija normativna razrada koja bi osigurala da se to pravo u praksi ostvaruje na način koji je u potpunosti prilagođen djetetu i njegovim stvarnim sposobnostima razumijevanja postupka.

Na slične probleme ukazuje i savremena komparativna literatura. Tako se ističe da je pravo na informisanje djece jedno od postupovnih jamstava koje, i nakon formalne implementacije Direktive (EU) 2016/800, često ostaje normativno nedovoljno razrađeno ili svedeno na opšta procesna pravila, bez jasnih zahtjeva u pogledu prilagođavanja sadržaja i načina informisanja dobi i zrelosti djeteta (Radić, 2025, str. 1-14).

De lege ferenda, bilo bi opravdano preciznije normativno urediti pravo djeteta na informisanje u krivičnom postupku, i to na način da se u posebnom zakonu izričito propiše obaveza pružanja informacija djetetu na jeziku i u formi prilagođenoj njegovoj dobi i stepenu zrelosti, uz mogućnost ponavljanja i dodatnog objašnjenja tokom cijelog postupka. Također, razmatranja zaslužuje i normativno jačanje obaveze informisanja nositelja roditeljske odgovornosti, kako bi se osigurala dosljedna i predvidiva primjena ovog postupovnog jamstva u skladu sa standardima Direktive (EU) 2016/800.

4.2. Pravo na branioca i obaveznu pravnu pomoć

Pravo na branioca predstavlja jedno od ključnih postupovnih jamstava za djecu u krivičnom postupku i zauzima centralno mjesto u sistematici Direktive (EU) 2016/800. Polazeći od pretpostavke da djeca zbog svoje dobi, psihološke nezrelosti i ograničene sposobnosti razumijevanja postupka nisu u mogućnosti samostalno i djelotvorno ostvarivati svoja procesna prava, Direktiva uvodi pojačane standarde u pogledu prava na pravnu pomoć, koji nadilaze opća rješenja primjenjiva na odrasle

osumnjichenike i optuženike. Direktiva izričito propisuje da dijete mora imati pristup braniocu bez odlaganja, i to od najranije faze postupka, uključujući policijsko ispitivanje (čl. 6. i 18. Direktive). Pravo na branioca u ovom kontekstu nije shvaćeno kao fakultativno pravo koje dijete može samostalno konzumirati ili se od njega odreći, već kao *obavezno procesno jamstvo*, čija je svrha osigurati stvarnu, a ne formalnu zaštitu djetetovih prava. Upravo iz tog razloga, Direktiva ograničava mogućnost odricanja od prava na branioca i insistira na njegovoj efektivnoj ulozi tokom cijelog postupka.

U pravu Republike Srpske, pravo djeteta na branioca normativno je uređeno na relativno visokom nivou zaštite. Posebni Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku propisuje obaveznu odbranu u postupcima prema maloljetnicima, čime se osigurava da dijete tokom cijelog krivičnog postupka ima profesionalnu pravnu pomoć (član 77. navedenog Zakona). Time je zakonodavac jasno prepoznao potrebu za pojačanom procesnom zaštitom djece, u skladu sa osnovnim zahtjevima Direktive. Supsidijarna primjena Zakona o krivičnom postupku Republike Srpske dodatno osigurava procesni okvir za ostvarivanje prava na odbranu, uključujući prava branioca na prisustvo dokaznim radnjama, postavljanje pitanja, ulaganje pravnih lijekova i zaštitu interesa okrivljenog. U tom pogledu, domaći normativni okvir pruža čvrstu osnovu za efektivno ostvarivanje prava djeteta na pravnu pomoć.

Međutim, u poređenju sa standardima Direktive (EU) 2016/800, određena pitanja ostaju normativno nedovoljno razrađena. Direktiva ne insistira samo na formalnom postojanju branioca, već naglašava potrebu da pravna pomoć bude *djelotvorna i prilagođena djetetu*, što uključuje i obavezu da branilac posjeduje odgovarajuća znanja i vještine za postupanje u predmetima koji se odnose na djecu. Domaće zakonodavstvo, iako propisuje obaveznu odbranu, ne sadrži uvijek izričite odredbe koje bi osigurale specijalizaciju ili dodatnu obuku branilaca za postupanje u maloljetničkim predmetima. Poseban aspekt prava na branioca odnosi se na mogućnost odricanja od tog prava. Dok Direktiva predviđa vrlo restriktivan pristup u pogledu odricanja, domaći propisi se u većoj mjeri oslanjaju na opšta procesna pravila, ostavljajući prostor za tumačenje koje nije u potpunosti usklađeno sa zaštitnim karakterom maloljetničkog postupka. Iako je u praksi odricanje od prava na branioca u predmetima prema djeci rijetko, normativna jasnoća u tom pogledu bila bi u skladu sa zahtjevima pravne sigurnosti.

U cjelini posmatrano, može se zaključiti da je pravo na branioca i pravnu pomoć u krivičnom postupku Republike Srpske *u velikoj mjeri usklađeno* sa standardima Direktive (EU) 2016/800, posebno u dijelu koji se odnosi na obaveznu odbranu. Ipak, pojedini aspekti, poput specijalizacije branilaca i dodatnog normativnog preciziranja efektivnosti pravne pomoći, ostaju ispod punog standarda koji postavlja Direktiva. *De lege ferenda*, razmatranja zaslužuje uvođenje izričitih zakonskih odredbi koje bi osigurale da branilac u postupcima prema djeci posjeduje posebna znanja iz oblasti maloljetničkog krivičnog prava i dječije psihologije, kao i dodatno normativno ograničavanje mogućnosti odricanja od prava na branioca, u skladu sa zaštitnim ciljevima Direktive (EU) 2016/800.

4.3. Pravo na individualnu procjenu djeteta

Pravo na individualnu procjenu djeteta predstavlja jedno od najznačajnijih i najinovativnijih postupovnih jamstava uvedenih Direktivom (EU) 2016/800. Za razliku od klasičnog, formalnog pristupa procesnim pravima, individualna procjena ima za cilj da se krivični postupak prilagodi konkretnom djetetu, uzimajući u obzir njegove lične karakteristike, stepen zrelosti, socijalno i porodično okruženje, kao i posebne potrebe koje mogu uticati na sposobnost djeteta da razumije i učestvuje u postupku (Hirjan & Singer, 1987, str. 367-374).

Direktiva individualnu procjenu shvata kao *obaveznu procesnu pretpostavku* za primjenu drugih postupovnih jamstava (član 7. Direktive). Njena svrha nije samo prikupljanje informacija o djetetu, već stvaranje normativne osnove za donošenje odluka o procesnom tretmanu djeteta, uključujući način ispitivanja, potrebu za posebnim mjerama zaštite, izbor procesnih mjera, kao i eventualno lišenje slobode. Individualna procjena, prema standardima Direktive, treba biti provedena u ranoj fazi postupka i po potrebi ažurirana tokom njegovog trajanja.

U pravu Republike Srpske postoje određeni elementi individualne procjene djeteta, prije svega kroz institut socijalne anamneze propisan članom 87. Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku. Ovom odredbom predviđena je obaveza pribavljanja podataka o uzrastu, zrelosti i drugim osobinama ličnosti maloljetnika, kao i o sredini i prilikama u kojima on živi, uz uključivanje organa starateljstva i drugih stručnih lica. Takvi mehanizmi omogućavaju tužilaštvu i sudu da steknu uvid u određene lične i socijalne okolnosti djeteta, te predstavljaju važan instrument individualizacije reakcije na krivično djelo.

Međutim, svrha socijalne anamneze u domaćem normativnom okviru primarno je vezana za odluku o oportunitetu krivičnog gonjenja, primjenu vaspitnih preporuka ili izbor sankcije, a ne za prilagođavanje procesnog tretmana djeteta tokom cijelog krivičnog postupka. Za razliku od Direktive (EU) 2016/800, domaće zakonodavstvo ne propisuje izričitu obavezu provođenja sveobuhvatne individualne procjene u ranoj fazi postupka, niti precizira njen sadržaj, svrhu i procesne posljedice u pogledu ostvarivanja drugih postupovnih jamstava. Time prikupljanje podataka o ličnosti djeteta u praksi često poprima pretežno *materijalnopravni ili penološki karakter*, umjesto da funkcioniše kao samostalni procesni instrument zaštite prava djeteta.

U poređenju sa standardima Direktive (EU) 2016/800, može se stoga zaključiti da pravo Republike Srpske sadrži djelimične i *fragmentarne elemente individualne procjene*, ali ne ispunjava zahtjev postojanja systemske, obavezne i procesno orijentisane procjene djeteta kao postupovnog jamstva. Nedostatak jasne normativne artikulacije ovog instituta ostavlja širok prostor diskreciji organa postupka, što može dovesti do neujednačene prakse i različitog nivoa zaštite djece u sličnim procesnim situacijama.

Poseban nedostatak domaćeg normativnog okvira predstavlja i nepostojanje izričite veze između individualne procjene i drugih ključnih postupovnih jamstava, poput prava na informisanje, prava na branioca ili odluka o lišenju slobode. Direktiva, naprotiv, individualnu procjenu postavlja kao osnovni mehanizam za prilagođavanje

svih ostalih procesnih prava konkretnom djetetu, čime se osigurava holistički i djetetu prilagođen pristup krivičnom postupku.

Shodno navedenom, pravo na individualnu procjenu djeteta u krivičnom postupku Republike Srpske može se ocijeniti kao *samo djelimično usklađeno* sa standardima Direktive (EU) 2016/800, budući da nedostaje jasna normativna formulacija ovog instituta kao samostalnog i obaveznog postupovnog jamstva. *De lege ferenda*, bilo bi opravdano u posebnom zakonu izričito propisati obavezu provođenja individualne procjene djeteta u ranoj fazi krivičnog postupka, uz jasno definisan sadržaj, svrhu i procesne posljedice takve procjene, te je normativno povezati sa primjenom drugih postupovnih jamstava, kako bi procesni tretman djeteta bio utemeljen na njegovim stvarnim potrebama, u skladu sa standardima Direktive (EU) 2016/800.

4.4. Ograničavanje lišenja slobode i alternativne mjere

Ograničavanje lišenja slobode djece u krivičnom postupku predstavlja jedno od temeljnih načela Direktive (EU) 2016/800 i šireg evropskog okvira zaštite prava djeteta. Polazeći od pretpostavke da lišenje slobode ima posebno teške i dugoročne posljedice po psihološki i socijalni razvoj djece, Direktiva propisuje da se lišenje slobode može primijeniti *isključivo kao krajnja mjera* i to u najkraćem mogućem trajanju (član 10. Direktive). Ovaj standard nadilazi opšta pravila krivičnog postupka i uvodi pojačani test nužnosti i proporcionalnosti kada je riječ o djeci i maloljetnicima. Direktiva insistira na prioritetoj primjeni *alternativnih mjera* u odnosu na pritvor i druge oblike lišenja slobode (član 11. Direktive). Takve mjere trebaju biti prilagođene dobi i potrebama djeteta, te usmjerene ka očuvanju porodičnih i socijalnih veza, uz istovremeno osiguranje nesmetanog vođenja krivičnog postupka. Time se naglašava rehabilitativna, a ne represivna funkcija postupanja prema djeci.

U pravu Republike Srpske, načelo lišenja slobode kao krajnje mjere prepoznat je kroz posebni Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku. Zakon predviđa ograničenja u pogledu primjene pritvora prema maloljetnicima, kao i mogućnost primjene alternativnih mjera, uključujući vaspitne preporuke i druge mjere koje imaju za cilj izbjegavanje formalnog lišenja slobode (Gurda, 2023, str. 111-113). Ovakva normativna rješenja ukazuju na jasnu svijest zakonodavca o štetnosti lišenja slobode za djecu. Supsidijarna primjena Zakona o krivičnom postupku Republike Srpske omogućava dodatni procesni okvir za odlučivanje o mjerama obezbjeđenja prisustva okrivljenog, uključujući i pritvor. Međutim, opšta pravila ZKP-a RS nisu uvijek izričito prilagođena specifičnostima dječije dobi, što zahtijeva posebno pažljivo tumačenje u postupcima prema maloljetnicima. U tom smislu, iako formalno postoji normativna osnova za ograničavanje lišenja slobode djece, praktična primjena zavisi od sposobnosti organa postupka da opšta pravila primjenjuju u skladu sa zaštitnim ciljevima maloljetničkog pravosuđa.

U poređenju sa standardima Direktive (EU) 2016/800, može se zaključiti da je pravo Republike Srpske *u velikoj mjeri usklađeno* u pogledu priznanja lišenja

slobode kao krajnje mjere i postojanja alternativnih rješenja. Ipak, Direktiva zahtijeva i dodatne procesne garancije, poput obaveze redovnog preispitivanja opravdanosti lišenja slobode, kao i jasnije normativno utemeljenje prioriteta alternativnih mjera u odnosu na pritvor. Ovi zahtjevi u domaćem zakonodavstvu nisu uvijek izričito formulirani, već su prepušteni sudskoj praksi i diskreciji. Poseban aspekt Direktive odnosi se na uslove lišenja slobode djece, uključujući obavezu odvajanja od odraslih, pristup obrazovanju, zdravstvenoj zaštiti i kontaktima sa porodicom (član 12. Direktive). Iako se ovi standardi djelimično mogu ostvariti kroz opća pravila i praksu, njihovo normativno preciziranje u domaćem pravu ostaje ograničeno.

Stoga se može zaključiti da je oblast ograničavanja lišenja slobode djece u krivičnom postupku Republike Srpske *pretežno, ali ne u potpunosti usklađena* sa standardima Direktive (EU) 2016/800, posebno u dijelu koji se odnosi na procesnu operacionalizaciju principa krajnje mjere i prioritet alternativnih rješenja. *De lege ferenda*, bilo bi opravdano dodatno normativno ojačati načelo lišenja slobode kao krajnje mjere kroz izričitu obavezu razmatranja i obrazlaganja primjene alternativnih mjera prije određivanja pritvora, kao i kroz jasnije propisivanje standarda redovnog preispitivanja opravdanosti lišenja slobode djece, u skladu sa zahtjevima Direktive (EU) 2016/800.

4.5. Zaštita privatnosti i dostojanstva djeteta

Zaštita privatnosti i dostojanstva djeteta predstavlja jedno od temeljnih postupovnih jamstava propisanih Direktivom (EU) 2016/800, koje ima za cilj spriječiti sekundarnu viktimizaciju djeteta i ublažiti negativne posljedice krivičnog postupka po njegov lični i socijalni razvoj. Direktiva polazi od pretpostavke da javnost krivičnog postupka, iako predstavlja jedno od osnovnih procesnih načela, mora biti značajno ograničena kada je riječ o djeci, kako bi se očuvali njihovo dostojanstvo, privatni život i mogućnosti buduće reintegracije u društvo.

Direktiva u tom smislu zahtijeva da se postupci protiv djece vode na način koji osigurava zaštitu njihovog identiteta, uključujući ograničavanje pristupa javnosti sudskim raspravama, zabranu objavljivanja podataka koji mogu dovesti do identifikacije djeteta, kao i poduzimanje drugih procesnih mjera koje štite privatnost djeteta tokom cijelog postupka (član 14. Direktive). Ovi zahtjevi nadovezuju se na praksu Evropskog suda za ljudska prava, koji je u više navrata naglasio da interes zaštite privatnog života djeteta može opravdati ograničenja načela javnosti krivičnog postupka.³

U pravu Republike Srpske, zaštita privatnosti djeteta u krivičnom postupku normativno je prepoznata prvenstveno kroz posebni Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku. Zakon predviđa isključenje javnosti iz postupaka prema maloljetnicima, kao i obavezu postupanja svih organa na način kojim se štiti ličnost i dostojanstvo djeteta (član 111. ZPDMKP RS). Ovakva rješenja

³ Vid. T. v. United Kingdom [GC], App. No. 24724/94, ECtHR 1999, §§ 84-89; V. v. United Kingdom [GC], App. No. 24888/94, ECtHR 1999, §§ 86-90; B. and P. v. United Kingdom, Apps. Nos. 36337/97 & 35974/97, ECtHR 2001, §§ 36-38; I.V.Ț. v. Romania, App. No. 35582/15, ECtHR 2022, §§ 49-63.

jasno ukazuju na svijest zakonodavca o potrebi pojačane zaštite privatnosti djece u krivičnom postupku. U poređenju sa standardima Direktive (EU) 2016/800, može se zaključiti da pravo Republike Srpske *u velikoj mjeri prepoznaje potrebu zaštite privatnosti i dostojanstva djeteta*, posebno kroz isključenje javnosti iz postupaka prema maloljetnicima. Ipak, Direktiva ide korak dalje insistirajući na aktivnim mjerama sprječavanja identifikacije djeteta u javnom prostoru, uključujući i medijsko izvještavanje, kao i na sistemskom pristupu zaštiti privatnosti tokom svih faza postupka, ne samo tokom glavnog pretresa.

Poseban izazov predstavlja pitanje praktične primjene ovih normi u savremenom medijskom okruženju, gdje se informacije brzo šire putem digitalnih i društvenih medija. Iako domaće zakonodavstvo sadrži opšte zabrane objavljivanja podataka o maloljetnicima, nedostaje jasnija normativna veza između krivičnog postupka i medijskih obaveza u pogledu zaštite identiteta djece koja su u sukobu sa zakonom.

Stoga se može zaključiti da je oblast zaštite privatnosti i dostojanstva djeteta u krivičnom postupku Republike Srpske *pretežno usklađena*, ali uz određene normativne i praktične nedostatke u odnosu na standarde Direktive (EU) 2016/800, naročito u pogledu sveobuhvatne i preventivne zaštite identiteta djeteta u javnom prostoru. *De lege ferenda*, razmatranja zaslužuje dodatno normativno preciziranje obaveza organa postupka u pogledu zaštite privatnosti djeteta tokom svih faza krivičnog postupka, kao i jačanje veza između krivičnoprocesnih normi i pravila o medijskom izvještavanju, s ciljem dosljedne i efektivne zaštite identiteta i dostojanstva djece u skladu sa Direktivom (EU) 2016/800.

5. SAŽETA TABELA USKLAĐENOSTI POSTUPOVNIH JAMSTAVA

Radi preglednosti i sistematizacije prethodno provedene analize, u nastavku se daje sažeti prikaz stepena usklađenosti postupovnih jamstava za djecu u krivičnom postupku Republike Srpske sa standardima Direktive (EU) 2016/800. Tabela predstavlja sintetički prikaz ključnih nalaza, pri čemu su ocjene usklađenosti zasnovane na normativnoj analizi posebnog Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Republike Srpske, uz supsidijarnu primjenu Zakona o krivičnom postupku Republike Srpske.

Postupovno jamstvo prema Direktivi (EU) 2016/800	Relevantne odredbe prava Republike Srpske	Ocjena usklađenosti
Pravo djeteta na informisanje o pravima i optužbi na način prilagođen dobi i zrelosti	Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima; ZKP RS (supsidijarno)	Djelimična usklađenost
Pravo na obavještavanje nositelja roditeljske odgovornosti	Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima	Djelimična usklađenost
Pravo na branioca i obavezu pravnu pomoć od najranije faze postupka	Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima; ZKP RS	U velikoj mjeri usklađeno

Postupovno jamstvo prema Direktivi (EU) 2016/800	Relevantne odredbe prava Republike Srpske	Ocjena usklađenosti
Ograničenje mogućnosti odricanja od prava na branioca	ZKP RS (opšta pravila)	Djelimična usklađenost
Pravo na individualnu procjenu djeteta u ranoj fazi postupka	Elementi kroz posebni zakon i praksu (bez izričite norme)	Djelimična usklađenost
Lišenje slobode kao krajnja mjera i u najkraćem trajanju	Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima; ZKP RS	Pretežno usklađeno
Prioritet alternativnih mjera u odnosu na pritvor	Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima	Pretežno usklađeno
Redovno preispitivanje opravdanosti lišenja slobode	ZKP RS	Djelimična usklađenost
Zaštita privatnosti i isključenje javnosti iz postupka	Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima; ZKP RS	U velikoj mjeri usklađeno
Aktivna zaštita identiteta djeteta, uključujući medijsko izvještavanje	Opšta pravila i fragmentarna rješenja	Djelimična usklađenost

Tabela jasno pokazuje da pravni okvir Republike Srpske u značajnoj mjeri prepoznaje i normativno uređuje posebnosti procesnog položaja djece u krivičnom postupku, ali i da u pojedinim segmentima ostaje ispod punog standarda zaštite koji postavlja Direktiva (EU) 2016/800. Posebno su uočljivi normativni nedostaci u pogledu individualne procjene djeteta, preciznog uređivanja prava na informisanje i jačanja preventivne zaštite privatnosti, što potvrđuje potrebu za daljnjim normativnim unapređenjem domaćeg zakonodavstva.

6. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Analiza usklađenosti postupovnih jamstava za djecu u krivičnom postupku Republike Srpske sa standardima Direktive (EU) 2016/800 pokazuje da domaći normativni okvir u značajnoj mjeri prepoznaje posebnost procesne pozicije djece i potrebu njihove pojačane zaštite. Postojanje posebnog Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku predstavlja važnu prednost u odnosu na sisteme koji se u potpunosti oslanjaju na opšta krivičnoprocesna pravila, te omogućava diferenciran i zaštitno orijentiran pristup djeci u sukobu sa zakonom.

Rezultati provedene analize ukazuju da su pojedina postupovna jamstva, naročito pravo na branioca i obaveznu pravnu pomoć, kao i osnovna ograničenja lišenja slobode djece, u velikoj mjeri usklađena sa standardima Direktive (EU) 2016/800. Ova područja odražavaju jasnu zakonodavnu intenciju da se djeci osigura stvarna, a ne samo formalna procesna zaštita, u skladu sa savremenim evropskim shvatanjima maloljetničkog pravosuđa. Istovremeno, analiza pokazuje da značajan broj postupovnih jamstava ostaje na nivou djelimične usklađenosti. To se posebno odnosi na pravo djeteta na informisanje na način prilagođen njegovoj dobi i zrelosti, pravo na individualnu procjenu djeteta kao samostalno procesno jamstvo, kao i na preventivnu i sveobuhvatnu zaštitu privatnosti i identiteta djeteta tokom cijelog

krivičnog postupka. U ovim segmentima domaće zakonodavstvo često sadrži opšte ili fragmentarne odredbe, čija primjena u praksi zavisi od diskrecije organa postupka, umjesto od jasnih i predvidivih normativnih pravila. Posebno je značajno naglasiti da Direktiva (EU) 2016/800 ne zahtijeva isključivo formalno priznanje pojedinih prava, već insistira na njihovoj funkcionalnoj i djelotvornoj primjeni, prilagođenoj konkretnom djetetu. Upravo u toj razlici između formalne i materijalne zaštite leži glavni izazov domaće normativnog okvira. Iako Republika Srpska u velikoj mjeri dijeli temeljna načela Direktive, pojedini instituti nisu normativno razrađeni do nivoa koji bi osigurao dosljednu i ujednačenu primjenu u praksi.

Sa stanovišta *de lege ferenda*, rezultati ovog istraživanja ukazuju na potrebu daljnjeg normativnog unapređenja krivičnoprocesnog okvira prema djeci, posebno kroz: izričito normiranje obaveze individualne procjene djeteta u ranoj fazi postupka; preciznije uređivanje prava na informisanje, uključujući obavezu prilagođavanja jezika i forme informacija djetetu; jačanje preventivne zaštite privatnosti i identiteta djeteta, uključujući odnos prema medijskom izvještavanju; te dodatno operacionaliziranje principa lišenja slobode kao krajnje mjere. Ovakva unapređenja ne bi predstavljala radikalni zahvat u postojeći sistem, već bi se nadovezala na već uspostavljena rješenja i dodatno ih uskladila sa evropskim standardima.

Metodološki, fokusiranje rada na jedan procesni sistem – Republiku Srpsku – omogućilo je dublju i precizniju normativnu analizu, izbjegavajući opasnost površne komparacije više različitih krivičnoprocesnih okvira unutar Bosne i Hercegovine. Takav pristup potvrđuje opravdanost postupnog, sistem-po-sistem razmatranja usklađenosti domaće prava sa evropskim standardima, ostavljajući prostor za buduća komparativna istraživanja drugih procesnih sistema u Bosni i Hercegovini u odnosu na istu normativnu matricu. Prema tome, može se ocijeniti da krivičnoprocesni okvir Republike Srpske u oblasti postupovnih jamstava za djecu predstavlja solidnu osnovu koja je u znatnoj mjeri kompatibilna sa Direktivom (EU) 2016/800, ali koja istovremeno zahtijeva ciljne normativne dorade kako bi se osigurala potpuna, dosljedna i djelotvorna zaštita prava djece u krivičnom postupku, u skladu sa savremenim evropskim standardima.

Bibliografija

- Bejatović, S. (2008). *Krivično procesno pravo*. Beograd: Javno preduzeće „Službeni glasnik“.
- Dragičević Prtenjača, M., Radić, I. & Rizvić, D. (2022). Maloljetničko kazneno pravo - Quid accidit ? problemi u primjeni pojedinih prava iz direktive 2016/800/EU u praksi, *Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu*, 29(2)2022: 377-408.
- Gurda, V. (2023). *Alternativne mjere i sankcije u maloljetničkom krivičnom pravu i praksi u Bosni i Hercegovini*. Srebrenik: Printas d.o.o.
- Hirjan, F. & Singer, M. (1987). *Maloljetnici u krivičnom pravu, Materijalnopравни i procesnopравни položaj maloljetnih počinitelja krivičnih djela, Krivičnopravna zaštita maloljetnika, Kriminalna politika, Drugo dopunjeno i izmijenjeno izdanje*. Zagreb: Globus.
- Horvat, L. (2018). Postupovna jamstva za djecu koja su osumnjičena ili optužena u kaznenim postupcima sukladno Direktivi EU/2016/800, *Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu*, 25(2)2018: 575-603.
- Jovašević, D. & Ikanović, V. (2016). *Krivično procesno pravo Republike Srpske*. Banja Luka: Panevropski univerzitet „Apeiron“ Banja Luka.

- Radić, I. (2020). Implementacija Direktive o postupovnim jamstvima za djecu koja su osumnjičeni ili optuženi u kaznenim postupcima u noveli Zakona o sudovima za mladež, *Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu*, 27(2)2020: 571-601.
- Radić, I. (2025). Application of EU Legal Standards in Misdemeanour Proceedings Towards Juveniles in Croatia, *Policija i sigurnost*, 34(1)2025: 1-14.
- Simović, M. N. & Simović, V. M. (2018). *Krivično procesno pravo II (Krivično procesno pravo – Posebni dio), Četvrto izdanje (izmijenjeno i dopunjeno)*. Istočno Sarajevo: Pravni fakultet Univerziteta u Istočnom Sarajevu.

Pravni izvori

- Direktiva (EU) 2016/800 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. maja 2016. godine o postupovnim jamstvima za djecu koja su osumnjičeni ili optuženi u kaznenim postupcima, „Službeni list Europske unije“, L 132/1.
- Direktiva 2012/13/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 22. maja 2012. godine o pravu na informiranje u kaznenom postupku, „Službeni list Europske unije“, L 142/1.
- Zakon o krivičnom postupku Republike Srpske, „Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 53/2012, 91/2017, 66/2018 i 15/2021.
- Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku, „Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 13/2010, 61/2013 i 68/2020.

Sudska praksa

- B. and P. v. United Kingdom*, Apps. Nos. 36337/97 & 35974/97, ECtHR 2001.
- Blokhin v. Russia* [GC], App. No. 47152/06, ECtHR 2016.
- C. v. Italy (dec.)*, App. No. 10889/84, ECtHR 1988.
- Campbell and Fell v. the United Kingdom*, Apps. Nos. 7819/77 & 7878/77, ECtHR 1984.
- Chichlian and Ekindjian v. France*, App. No. 10959/84, ECtHR 1989.
- Collozza and Rubinat v. Italy*, App. No. 9024/80, ECtHR 1983.
- Drassich v. Italy*, App. No. 25575/04, ECtHR 2007.
- Erdogan v. Turkey (dec)*, App. No. 14723/89, ECtHR 1992.
- Giosakis v. Greece (no. 3)*, App. No. 5689/08, ECtHR 2011.
- I.V.Ț. v. Romania*, App. No. 35582/15, ECtHR 2022.
- Kamasinski v. Austria*, App. No. 9783/82, ECtHR 1989.
- Mattoccia v. Italy*, App. No. 23969/94, ECtHR 2000.
- Panovits v. Cyprus*, App. No. 4268/04, ECtHR 2008.
- Pélissier and Sassi v. France* [GC], App. No. 25444/94, ECtHR 1999.
- Penev v. Bulgaria*, App. No. 20494/04, ECtHR 2010.
- S.C. v. United Kingdom*, App. No. 60958/00, ECtHR 2004.
- Salduz v. Turkey* [GC], App. No. 36391/02, ECtHR 2008.
- T. v. United Kingdom*, App. No. 24724/94, ECtHR 1999.
- V. v. United Kingdom*, App. No. 24888/94, ECtHR 1999.
- Vaudelle v. France*, App. No. 35683/97, ECtHR 2001.
- X. v. Belgium (dec)*, App. No. 7628/76, ECtHR 1977.

PROCEDURAL SAFEGUARDS FOR CHILDREN IN CRIMINAL PROCEEDINGS IN THE REPUBLIC OF SRPSKA BETWEEN THE DOMESTIC NORMATIVE FRAMEWORK AND THE STANDARDS OF DIRECTIVE (EU) 2016/800

Filip Novaković

LL.B. (Hons.) in General Law, LL.M. in Criminal Law. Doctoral (Ph.D.) Candidate in Criminal Law at the Faculty of Law of the University of Zenica. Corresponding Member of the Bosnian-Herzegovinian American Academy of Arts and Sciences. E-mail: filipnovakovic.iur@gmail.com; ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-9979-5824>.

Summary: *This paper examines the level of alignment between procedural safeguards for children in criminal proceedings in the Republic of Srpska and the standards established by Directive (EU) 2016/800 on procedural safeguards for children who are suspects or accused persons in criminal proceedings. Recognising children as a particularly vulnerable category of participants in criminal proceedings, the paper analyses whether the domestic normative framework ensures effective and child-appropriate procedural protection, taking into account the child's age, maturity and specific needs. The analysis is based on a normative-dogmatic approach and focuses on the Law on the Protection and Treatment of Children and Juveniles in Criminal Proceedings of the Republic of Srpska, with the subsidiary application of the Criminal Procedure Code of the Republic of Srpska. Directive (EU) 2016/800 is used as the primary reference standard, interpreted in the light of the European Convention on Human Rights and the case-law of the European Court of Human Rights. The findings indicate that the domestic legal framework is largely aligned with European standards, particularly regarding the right to legal counsel and the basic limitations on the deprivation of liberty of children. However, the analysis also reveals notable normative shortcomings, especially concerning the individual assessment of the child, the right to information in a child-appropriate manner, and the comprehensive protection of the child's privacy and identity. The paper concludes that targeted legislative improvements are necessary in order to achieve full and consistent compliance with the standards set by Directive (EU) 2016/800.*

Keywords: *children in criminal proceedings, procedural safeguards, Directive (EU) 2016/800, juvenile justice, Republic of Srpska.*